

Nordkjosvatn sett fra Kjempedalen. Foto: T. Ekker.

OBJEKT NR. 184 A

NORDKJOSELV/GARGAMJÄKKA

Fylke: Troms

Kommuner: Balsfjord, Storfjord

Nedbørfelt: 184 km²

Skoggrense: 400—500 m o. h. Areal under denne: 30 %

Middelvannføring: 5,4 m³/s

Laveste-høyeste punkt: 0—1527 m o. h.

Marin grense: 89 m o. h.

Kraftpotensial: 14 GWh

Naturgeografisk region: 44a

Vassdragsbeskrivelse

Nordkjoselva er 22 km fra utløpet i Nordkjosbotn til innerenden av Tamokvatn (259 m o. h.). Til hovedelva drenerer flere større sideelver. Kjusakelva og Lysvasselva-Bruelva er de to største. De to største vatna er Storvatnet (0,8 km²) og Tamokvatnet (0,3 km²). De øvrige vatna er mindre enn 0,1 km². Totalt sjøareal er bare 1,4 km².

Klimaet er svakt kontinentalt. Årsnedbøren er ca. 700 mm og nedbørmaksimum er i vinterhalvåret. Middelttemperaturen for året er omkring 2,5° C (målt på Kvesmenes i Lyngen, 40 m o. h.).

Berggrunnen består av omdannede bergarter. Det er store løsavsetninger, særlig i dalbunnen. Området har fjelltopografi og er skogrikt. Bjørkeskog dominerer, men i Nordkjosdalen finnes også en del oreskog og furuskog. Våtmark er lite utbredt og finnes hovedsakelig i tilknytning til de to større vatna og fjærområdet i Nordkjosbotn. Det er få og små myrer i feltet.

570 personer er bosatt innen feltet, de aller fleste i Nordkjosdalen. Her ligger de fleste gårdsbrukene med i alt 950 da dyrka mark. Det er også endel skogsdrift og tamreindrift i området. E-6 krysser elva ved Nordkjosbotn og følger hele Nordkjosdalen oppover. Riksvei 87 går gjennom Tamokdalen.

Det drives endel friluftaktiviteter i området, mest som fiske og turgåing. Nordkjoselva er en god fiskeelv.

Storvatnet er i dag vannkilde for 800 personer.

Geofag

Berggrunnen i området består av bergarter som er vanlig over store deler av Troms, for det meste omvandlede avsetningsbergarter tilhørende skyvedekken i den kaledonske fjellkjede. Forenklet kan bergartene deles i fire enheter, hver av dem består av forskjellige

NORDKJOSELV/GARGAMJÅKKA

M 1:250 000

Ref. serie 1501, blad Tromsø

NOU 1983: 42

Naturfaglige verdier og vassdragsvern

OBJEKT NR. 184 A

NORDKJOSELV/GARGAMJÅKKA

typer skifere og sandsteiner med varierende grad av omvandling.

Landformene er preget av dype U-formete daler skulpturert av innlandsisen, med dalbunnene dekket av store mengder morene og smeltevannsavsetninger. De fleste hengende sidedaler munner ut opptil flere hundre meter oppe i hoveddalens sider. Alpine former og botner preger de høyereliggende fjellpartier som når opp mot 1500 m o. h. I disse områder er det mye bart berg, ur og rasmateriale. Under innlandsisens nedsmelting ble Balsfjordeidet demmet vest for utløpet av Tamokdalen. Nordkjoselva drenerte da østover mot Lyn-gen. I dag sees dette ved en stor elveavsatt vifte med flere tørrelagte løp. Forøvrig er det avsatt store mengder breelv- og elvemateriale på eidet. Mye av det breelvsavsatte materialet er avsatt i datidens hav. Senere har det vært en betydelig erosjon i disse løsmassene, med dannelse av opptil 20 m høye terrasseskråninger. Også i dag pågår det fluvial erosjon og elva meandrerer.

I sidedalene til Balsfjordeidet/Tamokdalen finnes karakteristiske dødisformer. Dette er spesielt tydelig i nedre del av Kjuskadalen og Oksedalen, hvor det er avsatt opptil 15 m høye hauger, overstrødd med blokk og stein. I Oksedalen er det også en rekke rasvifter.

I Storvatnsområdet er det en sone med kortere og lengre sidemorener avsatt av innlandsisen 10 000—9 000 år før nåtid. I en senere fase har dette området i en kort tid vært oppdemmet av isen, noe som har ført til avsetting av et 8—10 m høyt delta i Storvatnet. I sentrale deler av vassdraget er det en del randmorener. Mellom Istind og Lemetfjell er det to aktive botnbreer.

Bortsett fra nedre del av Tamokdalen renner Nordkjoselva gjennom løsmasser. Elva er aktiv og over de flatere partier i dalbunnen meandrerer den. Spesielt i nederste del av Balsfjordeidet er det avkuttete meandersvinger (kroksjøer) og gamle elveløp. Mange av sideelvene har skåret mindre gjel. Ved Storbergan er det utviklet underjordiske løp i marmor.

De fleste bergartene innen feltet er vanlige over store deler av Troms, men det finnes et par mineralogisk interessante forekomster. Ved Stallofjellet er det en særegen amfibolitt (med zoisitt) og nord for Tverrelvmyra i Tamokdalen opptrer turmalin i glimmergneis.

Området har en variert kvartærgeologi med et rikt utvalg av former dannet av innlandsisen, lokale breer og breelver. De ulike løsavsetningene er stedvis mektige og klart utformete. Endringer i dreneringsmønsteret pga. isavsmeltingen iakttas tydelig ved munningen av Tamokdalen. Dagens elveaktivitet er bety-

delig og vassdraget har interessante meanderstrekninger. Innen feltet virker i dag en rekke prosesser som har betydning for utviklingen av landformene.

Feltet har stor pedagogisk verdi og har også verdi som forsknings- og referanseområde.

Botanikk

Alle vegetasjonssoner fra barskogsbeltet til høyfjellet er representert. Skoggrensa går de fleste steder ved 400 m o. h., stedvis noe høyere. Submaritim og subalpin bjørkeskog er dominerende skogtyper i området.

Bjørkeskog av blåbær-småbregnetype og frodig høgstaudekog er vanligst. Kulturpåvirket lågurtbjørkeskog med mye hegg, rogn, or og silkeselje opptrer i hoveddalens sørvendte lier. I dalbunnen kan skrubber være dominerende i blåbærbjørkeskog på løsavsetninger. På tørre avsetninger i dalbunnen finnes enkelte lyngrike furumoer. Gråorskog med rips og strutseving og gråor-vierskog er en del utbredt langs elvebreddene ca. 8 km innover løpet. Innslag av gråor er også vanlig i liene. Ospebestander opptrer i nedre del.

Frodige høgstaudeenger, vanligvis med vierkratt, har stor utbredelse i dalsidene like over skoggrensa, spesielt i hoveddalen, sidedalene fra sør og i Tamokdalen.

Myr er det lite av. De største områdene ligger ved Tamokvatnet, Storvatnet og i Postdalen. Myrene er ofte middels rike, med eller uten kratt, men både rik- og fattigmyrer forekommer. Det er lite vannvegetasjon i nedbørfeltet. På begge sider av utløpet i Nordkjosbotn er det strandenger. Slike finnes imidlertid bedre utviklet andre steder i regionen (Storsteinnes).

I fjellet har blåbær-blålynghei stor utbredelse. Greplyng-rabbesivhei og artsrike reinroseheier er relativt vanlig. Kantlyng er bestanddannende på Halvorsfjellet og Tamokfjellet. Rikengsnøleier, dels med myrtevier og ullvier, er vanlig nær skoggrensa. Mindre vanlig er fattige engsnøleier og ekstremsnøleier. Rasmarkvegetasjon har liten utbredelse.

Kulturpåvirkning i form av jordbruk, hogst, bartreplanting og beiting av geit påvirker vegetasjonen, spesielt i hoveddalen.

Inkludert Tamokfjellet omfatter karplantefloraen 353 arter, hvorav en del ugrasplanter. Tallet er moderat til høyt. Fjellplanter utgjør 139 arter, hvorav 17 bisentriske og 6 nordlig unisentriske. 33 arter er østlige. I tillegg kommer et innslag på 10 svakt varmekjære arter, bl. a. hengepiggfrø. Sentriske fjellplanter forekommer særlig på Tamokfjell og

i Kjempeskardet. I fjellene lenger vest er det registrert færre slike arter.

Området inneholder de fleste vegetasjonstyper i regionen og har representanter for aktuelle floraelementer. Fattige skogtyper og vannvegetasjon er underrepresentert. Vassdraget synes likevel egnet som typeområde for fjordvassdrag i regionen.

Fugleliv

Fuglelivet i skogen er artsrikt, særlig i de rikere løvskogsområdene i Nordkjosdalen, med tildels svært høye tettheter. Fjellbjørkeskogen har færre arter og klart lavere tettheter.

Våtmarksområdene er ikke spesielt rike, men en god del ande- og vadefuglarter (11 og 17) er sett. Av de to vatna er det bare Storstvatnet som har større mengder ender, især kvinand i hekke- og mytetiden. Vatna benyttes også i en viss utstrekning i trekktiden. Nordkjosbotn er først og fremst en trekklokalitet hvor måkene dominerer.

Hei- og fjellområdene har et fattig fugleliv. De karakteristiske høyfjellsartene er ikke registrert, men finnes trolig.

I tilknytning til jordbruksområdene og den kultiverte skogen er flere kulturbundne fuglearter vanlige. Spurvefuglfaunaen her er rik.

Alle de 77 fugleartene som er registrert i vassdraget, er sett under prosjektets arbeid. Ca. 85 % av dem er påvist eller antas å hekke.

Fuglelivet i vassdraget er typisk for de rike løvskogsområdene i region 44. Også fjellbjørkeskogen og furuskogslokalitetene har et typisk fugleliv. Det er lite våtmark i nedbørfeltet, men de vanligste våtmarksfuglene i regionen finnes.

Ferskvannsbiologi

De to største vatna i vassdraget er begge mindre enn 1 km². Vassdraget inneholder

svært få vatn. Beskrivelsen bygger på data fra 3 vatn og 6 elvestasjoner.

Vanntemperaturen var ensartet og kom i juli opp i 10–12° C. Vassdraget framviser store variasjoner i vannkvalitet og faunasammensetning, og tre hovedtyper kan skilles ut.

Mindre sideelver har lav ledningsevne (10), pH rundt 7,0 og relativt lave bunndyr tettheter (200 individer pr. prøve), med steinfluer som tallrikste gruppe.

Ledningsevnen i hovedelva er 50, pH rundt 7,0. Bunndyr tettheten var stor med 500–900 individer pr. prøve. Bunnfaunasammensetningen var ensartet med døgnfluer som tallrikste gruppe.

Elva fra Tamokvatn har meget høy ledningsevne med 120, pH over 7,0 og høyt kalkinnhold. Bunndyr tettheten var lav, men mangfoldet stort. I rennende vann er det i alt påvist 16 dyregrupper.

De to undersøkte vatna er meget forskjellige og har lave bunndyr tettheter. Tamokvatn er mest produktiv.

Artsutvalget av steinfluer med 12 arter er typisk for fjordvassdrag i Troms-regionen, mens det bare ble påvist 7 døgnfluearter.

Artsantallet og artene som ble registrert, tyder på at vassdraget er mindre variert enn flere andre undersøkte vassdrag i Troms. Alle påviste arter er vanlige i landsdelen.

Vassdraget inneholder typiske trekk for mindre vassdrag i regionen.

Litteratur

- Fareth, E. og Johansen, K. B. 1981. Berggrunnsgeologi og kvartærgeologi i Nordkjoselvvassdraget. *Troms, Naturvitenskap nr. 20*, 28 s.
- Hindrum, R., Ekker, Å. T. og Rygh, O. 1982. Nordkjoselv. Fugle- og pattedyrfaunaen i Nordkjoselv, Troms, Nord-Norge. *Troms, Naturvitenskap nr. 30*, 48 s.
- Huru, H. 1982. Nordkjoselv. Hydrografi og evertebratfauna i Nordkjoselv i 1980. 19 s.